

• ANALİZ

Aile ve Gençlik Fonu'nun Deprem Bölgesine Katkısı: Genç Nüfus Üzerinden Değerlendirme

Cenk Beyaz

AİLE VE GENÇLİK
FONU'NUN
DEPREM BÖLGESİNE
KATKISI:
Genç Nüfus Üzerinden
Değerlendirme

CENK BEYAZ

COPYRIGHT © 2025

Bu yayının tüm hakları SETA Siyaset, Ekonomi ve Toplum Araştırmaları Vakfı'na aittir. SETA'nın izni olmaksızın yayının tümünün veya bir kısmının elektronik veya mekanik (fotokopi, kayıt ve bilgi depolama vd.) yollarla basımı, yayımı, çoğaltılması veya dağıtımı yapılamaz. Kaynak göstermek suretiyle alıntı yapılabilir.

Bu yayındaki fikirler tamamen yazarına aittir ve SETA Vakfı'nın yayın politikasını yansıtmayabilir.

ISBN: 978-625-6583-84-9

Editörya: Ebrar Üzümcü, Mustafa Said İşeri, Berrin Çalışkan, Melisa Onuk
Mizanpaj: Said Demirtaş

SETA | SİYASET, EKONOMİ VE TOPLUM ARAŞTIRMALARI VAKFI

Nenehatun Cd. No: 66 GOP Çankaya 06700 Ankara TÜRKİYE
Tel: +90 312 551 21 00 | Faks: +90 312 551 21 90
www.setav.org | info@setav.org | @setavakfi

SETA | İstanbul

Defterdar Mh. Savaklar Cd. Ayvansaray Kavşağı No: 41-43
34050 Eyüpsultan İstanbul TÜRKİYE
Tel: +90 212 395 11 00 | Faks: +90 212 395 11 11

SETA | Washington D.C.

1025 Connecticut Avenue, N.W., Suite 410
Washington D.C., 20036 USA
Tel: 202 223 98 85 | Faks: 202 223 60 99
www.setadc.org | info@setadc.org | @setadc

SETA | Berlin

Kronenstrasse 1, 10117 Berlin GERMANY
berlin@setav.org

SETA | Brüksel

Avenue des Arts 6, 1000 Bruxelles BELGIUM
Tel: +32 2 313 39 41

İÇİNDEKİLER

ÖZET | 7

GİRİŞ | 8

AİLE VE GENÇLİK FONU VE GENÇ NÜFUS | 9

DEPREM BÖLGESİNDE AİLE VE GENÇLİK FONU'NA İHTİYACIN
DEMOGRAFİK ARKA PLANI VE GENÇ NÜFUS | 13

DEPREM BÖLGESİNDE FON UYGULAMASI
VE NÜFUS PROJEKSİYONLARINA GÖRE MUHTEMEL ÇIKTILAR | 17

SONUÇ VE ÖNERİLER | 22

Bu analizde Aile ve Gençlik Fonu'nun öncelikli olarak deprem bölgesi illerinde bilhassa gençler üzerinde ne türden etkiler meydana getirdiği ele alınmaktadır.

ÖZET

Bu analizde Aile ve Gençlik Fonu'nun öncelikli olarak deprem bölgesi illerinde bilhassa gençler üzerinde ne türden etkiler meydana getirdiği ele alınmaktadır. Bu amaçla öncelikle Türkiye genelindeki ve depremden etkilenen on bir ildeki genç nüfusun değişimi kıyaslamalı bir şekilde incelenmektedir. Fon kapsamında depremden etkilenen on bir ilde gerçekleştirilen politika ve hizmetler elde edilebilen veriler çerçevesinde ifade edilerek genç nüfusun geleceğine ilişkin nüfus, evlilik ve doğurganlık unsurları bağlamında değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Analizde Türkiye'nin son yıllarda genç nüfus grubundaki daralmanın depremden etkilenen on bir ilde de ön plana çıktığı görülmüştür. Bunun yanı sıra depremin özellikle daha fazla etkide bulunduğu illerde genç nüfusta ve doğurganlıkta azalışların ve küçük miktarlarda da olsa evlenme ve anne olma yaşlarında artışların olduğu görülmektedir. Öncelikli olarak deprem bölgesindeki illerin istifadesine sunulan fonla ilgili detaylı veri paylaşımının yapılması elzemdir. Böylelikle gerçekleştirilen politika ve hizmetlerin denetlenebilmesi ve fayda maliyetinin yapılabilmesi daha mümkün ve verimli olabilecek; Aile Yılı kapsamında hedeflenen nüfusun diri tutulabilmesi ve ailenin güçlendirilmesi hususlarının karşılık bulabilmesi de gerçekleştirilebilecektir.

GİRİŞ

Türkiye, genç nüfusuyla bilinen bir ülke olmasına rağmen son yıllarda yaşanan demografik değişimler özellikle genç nüfusun azalması gibi endişe verici bir tablo ortaya çıkarmıştır. 2023'te meydana gelen 6 Şubat ve sonrasındaki depremler bu durumu daha karmaşık hale getirmiş ve özellikle deprem bölgesindeki gençlerin geleceği hakkında ciddi soru işaretlerine yol açmıştır.

Mevcut durum dikkate alınarak bu analizde fonun deprem bölgesinde yaşayan gençler üzerindeki etkileri (erişilebilen veriler çerçevesinde) incelenerek fonun hedeflerine ulaşma düzeyi değerlendirilmektedir. Analizde Türkiye'de ve deprem bölgesindeki genç nüfusun demografik özellikleri, fon kapsamında yürütülen politikalar ve bu politikaların gençlerin yaşamları üzerindeki muhtemel etkileri ortaya koyulmaktadır. Amaç ise hem fonun etkinliğini değerlendirmek hem de gelecekteki politikaların geliştirilmesine katkı sağlamaktır.

Bu analizde Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) başta olmak üzere Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (ASHB), Hazine ve Maliye Bakanlığı gibi kamu kurum ve kuruluşlarının ve diğer ilgili kaynakların veri setlerinden istifade edilmiştir. Tablo ve grafiklerin oluşturulmasında mikro verilerden hareketle yeniden düzenlemeler yapılarak güncel gösterimler elde edilmiştir.

Analiz neticesinde gençler özelinde öne çıkan en önemli bulgulardan biri 30'lu yaşlara varmadan evvel bölge illerinden başka yerlere doğru yönelen hareketliliklerdir. Bu husus yeni bir durum olmamakla birlikte depremin bu süreçte katkı yaptığı söylenebilmektedir.

Depremden etkilenen on bir il özelinde –tıpkı Türkiye genelindeki eğilimle benzer biçimde– nüfusun yaşlanması, evlilik sayılarındaki azalış, doğurganlığın azalması ve ilk evlenme yaşının az da olsa yükselmesi gibi göstergeler ön plana çıkmaktadır. Bu türden durumlar Aile Yılı kapsamında hedeflenen politika ve hizmetlerin yönünün nereye doğru evrilmesi gerektiğini açık bir şekilde göstermektedir. Bu doğrultuda nüfusun diri tutulabilmesi ve ailenin güçlendirilmesi Türkiye'nin neredeyse beşte birlik nüfusuna karşılık gelen deprem bölgesi illerindeki gençler için hayli önemlidir. Doğru, gerekli, gerçekçi, somut, verimli ve sürdürülebilir politika ve hizmetlerin gerçekleştirilebilmesi için mevcut durumun öncesi ve sonrasıyla değerlendirilebilecek bütüncül bir perspektife ihtiyaç vardır.

Geliştirilen politika ve hizmetlerin karşılık bulabilmesi ve verimli biçimde sürdürülebilmesi için başta doğurganlık eğilimleri olmak üzere nüfusa ilişkin bileşenlere dair tespit çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Örneğin demografik eğilimlerin kapsamlı tespiti neticesinde farklı yaş gruplarının ihtiyaç duydukları politika ve hizmetler daha verimli bir biçimde kendilerine ulaştırılabilir.

Fonun öncelikli hedef kitlesi olduğu için genç nüfus üzerinde durmak yerinde olacaktır.

Nüfusun diri tutulabilmesi ve ailenin güçlendirilmesi Türkiye'nin neredeyse beşte birlik nüfusuna karşılık gelen deprem bölgesi illerindeki gençler için hayli önemlidir.

AİLE VE GENÇLİK FONU VE GENÇ NÜFUS

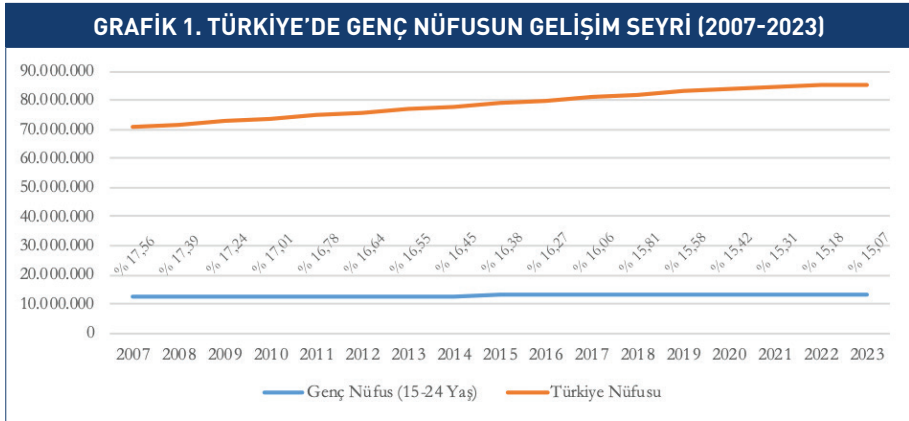
Türkiye, içinde bulunduğu coğrafyada yer alan diğer ülkelere kıyasla genç bir nüfus yapısına sahip ülkelerden biridir. Özellikle genç nüfus bakımından Avrupa Birliği'ne üye 27 ülkenin birçoğuna göre sayıca ve oranca üstün durumdadır. Bu niteliğini koruyabilmesi için Türkiye'nin son yıllarda düşüş eğilimindeki doğurganlık oranlarını artırması gerekmektedir. Bu amaç çerçevesinde nüfusun artırılabilmesi ve diri tutulabilmesi için ailelerin ve gençlerin desteklenmesi çok önemlidir.

Bu doğrultuda ilk olarak 6 Şubat depremleri bölgesi dahilinde müracaata açılarak on bir ilimizde 15 Şubat 2024'ten itibaren uygulanmaya başlanılan Aile ve Gençlik Fonu gençlerin evlenip aileyi güçlü kılabilmeleri için çok etkili bir desteği içermektedir. Evlenecek Gençlerin Desteklenmesi Projesi 13 Ocak 2025'te Cumhurbaşkanı Recep Tayyip Erdoğan'ın himayesinde Cumhurbaşkanlığı Külliyesi'nde gerçekleştirilen Aile Yılı Programı'ndan itibaren tüm iller için yaygınlaştırılmış; 48 ay vadeli, 2 yıl geri ödemesiz ve 150 bin liralık faizsiz kredi gerekli koşulları haiz evlenecek gençlerin kullanımına sunulmuştur. 31 Ocak 2025 itibarıyla 43 bin 921 gencin bu programa müracaat ettiği ve 12 bin

958 gencin Evlilik Öncesi Eğitim programlarından faydalandığı ASHB tarafından ifade edilmiştir.¹

Fon 29 Kasım 2023'te *Resmi Gazete*'de yayımlanan 7474 sayılı Aile ve Gençlik Fonu Kurulması Hakkında Kanun ile yürürlüğe girmiştir. Kanun kapsamında aile müessesesinin desteklenmesi ve güçlendirilmesi, gençlerin sosyal risklere karşı korunması ve gelişimleri ile girişimlerine destek sağlanmasına yönelik kaynağın oluşturulması, yönetilmesi ve ilgili kamu kurum ve kuruluşlarına aktarılması için fonun kurulması ve bu fonun yönetimi ve faaliyetlerine ilişkin usul ve esaslar düzenlenmektedir. Fonun yönetimi ve işleyişi için Hazine ve Maliye Bakanlığı öncülüğünde ASHB, Gençlik ve Spor Bakanlığı, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı ve Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı bakan yardımcısı düzeyinde temsil sağlamaktadır.

Ülke nüfuslarının azalmaya başladığı ve nüfus artış hızının azaldığı bu dönemde genç yaş grubu nüfusu için politika geliştirme yadsınamayacak derecede önemlidir. Nüfusların giderek yaşlanıyor olması durumuna rağmen dünyada 15-24 yaş arasında 1,2 milyar gencin olduğu ve bu sayının dünya nüfusunun yüzde 16'sına tekabül ettiği bilinmektedir. 2030'a kadar genç nüfusun yüzde 7 oranında artarak 1,3 milyara erişeceği öngörülmektedir.²

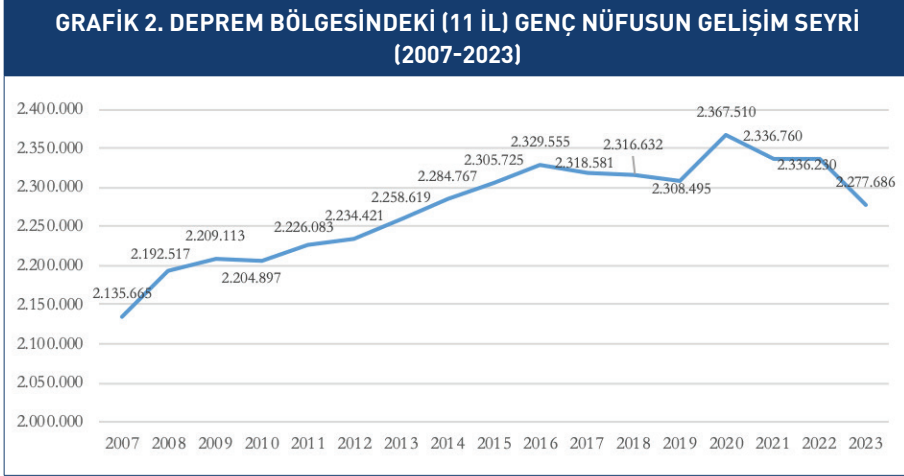

Kaynak: "İl, Tek Yaş ve Cinsiyete Göre Nüfus, 2007-2023 | Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2023", TÜİK, 6 Şubat 2024, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-SonucLari-2023-49684>, (Erişim tarihi: 1 Şubat 2025).

Türkiye'de ise genç nüfusun sayıca 2016'ya kadar arttığı ancak sonrasında ise azalmaya başladığı görülmektedir. 2007'de 12 milyon 397 bin 606 olan 15-24 yaş arasındaki nüfus 2016 sonu itibarıyla 12 milyon 989 bin 42'ye ulaşmış ve bu tarihten itibaren azalarak 12 milyon 872 bin 39'a gerilemiştir. Bu bağlamda Türkiye'de toplam nüfusa göre genç nüfus oranı ise düzenli biçimde azalmaktadır (Grafik 1).

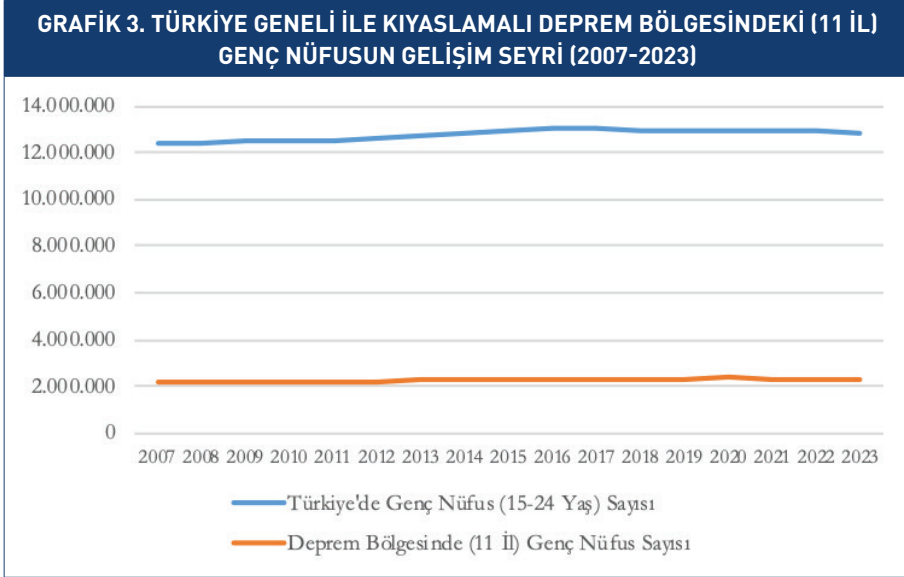
¹ Serhat Zafer ve Halife Yalçınkaya, "Bakan Göktaş: 43 Bin 921 Gencimiz Aile ve Gençlik Fonu'na Başvurdu", Anadolu Ajansı, 1 Şubat 2025.

² "Youth", Birleşmiş Milletler, <https://www.un.org/en/global-issues/youth>, (Erişim tarihi: 14 Ocak 2025).

Kaynak: "İl, Tek Yaş ve Cinsiyete Göre Nüfus, 2007-2023 | Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2023".

Deprem bölgesindeki illerde 2009'a kadar artan genç nüfus, 2010 ile 2019 arasında önce artış, sonrasında da hafif düşüş eğilimi göstermiştir. 2022-2023 arasında ise depremin etkisiyle genç nüfusta sert düşüşlerin yaşandığı gözlemlenmiştir (Grafik 2).

Kaynak: "İl, Tek Yaş ve Cinsiyete Göre Nüfus, 2007-2023 | Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2023".

Ancak Türkiye geneli ve deprem bölgesindeki genç nüfus oranlarında hemen hemen paralel bir gidişattan söz etmekle birlikte son yıllarda iki trend için de genç nüfusun azalışına doğru bir eğilimin olduğu söylenebilir (Grafik 3).

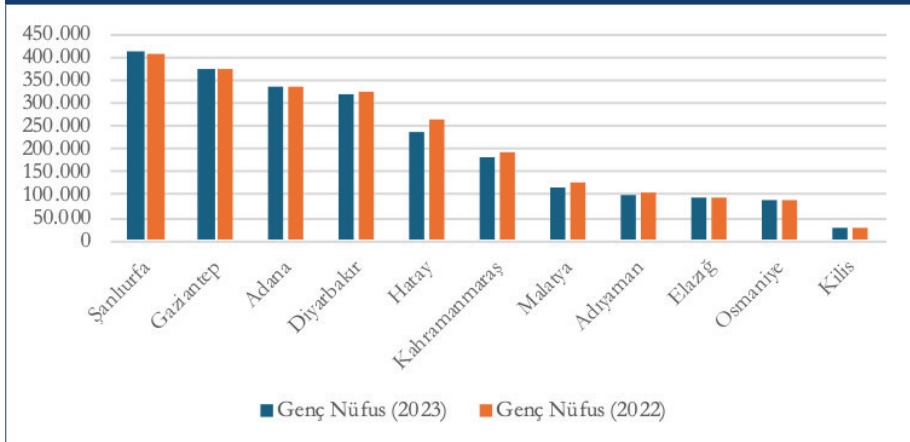
TABLO 1. DEPREM BÖLGESİNDEKİ 11 İLİN GENÇ NÜFUSA (15-24) GÖRE SIRALAMASI (2022-2023)

İl	2022	2023
Şanlıurfa	403.597	409.942
Gaziantep	373.459	375.763
Adana	337.196	332.835
Diyarbakır	323.328	321.113
Hatay	265.090	237.077
Kahramanmaraş	193.881	179.967
Malatya	126.831	114.105
Adıyaman	104.216	97.122
Elazığ	93.264	94.054
Osmaniye	87.769	86.752
Kilis	27.599	28.956
Toplam	2.336.230	2.277.686

Kaynak: "İl, Tek Yaş ve Cinsiyete Göre Nüfus, 2007-2023 | Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2023".

Bu noktada deprem bölgesindeki on bir ilde 2022'de 2 milyon 336 bin 230 olan 15-24 yaş arası genç nüfus 2023 sonu itibarıyla 58 bin 544 kişilik bir azalma göstermiştir. Depremden etkilenen on bir ildeki toplam 2 milyon 277 bin 686 genç il bazında nüfuslarına göre sıralandığında Şanlıurfa'nın ilk sırada olduğu görülürken onu Gaziantep, Adana ve Diyarbakır izlemektedir (Tablo 1).

GRAFİK 4. DEPREM BÖLGESİNDEKİ 11 İLİN GENÇ NÜFUSA (15-24) GÖRE KIYASLAMALI SIRALAMASI (2022-2023)

Kaynak: "İl, Tek Yaş ve Cinsiyete Göre Nüfus, 2007-2023 | Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2023".

2022 ve 2023 yılları özelinde bir kıyaslama yapıldığında ise bazı illerin genç nüfusunda azalış ve artışların olduğu görülmektedir. Şanlıurfa, Gaziantep, Elazığ

ve Kilis illerinde 15-24 yaş arası genç nüfusta önceki yıla göre artış varken diğer illerde ise azalış söz konusudur. Bu hususta depremlerin çok etkili olduğu illerde genç nüfustaki azalışlar bariz biçimde görülmektedir (Grafik 4).

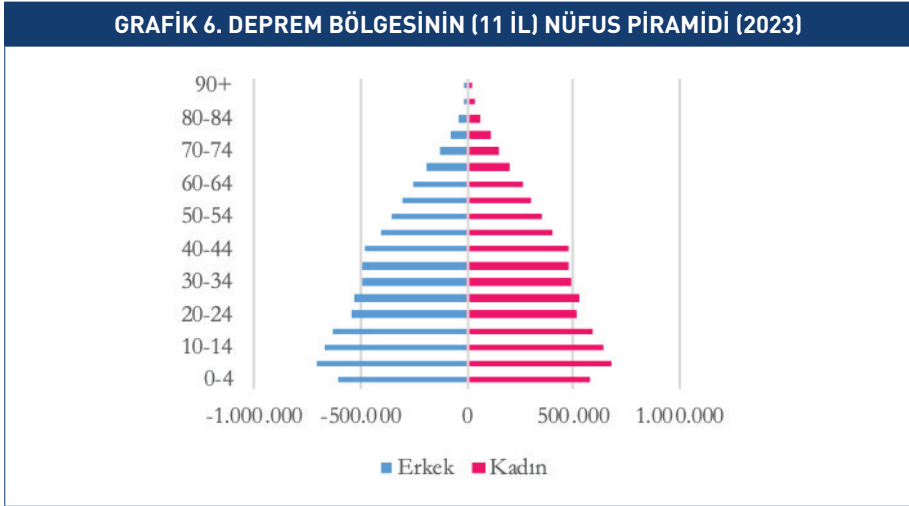
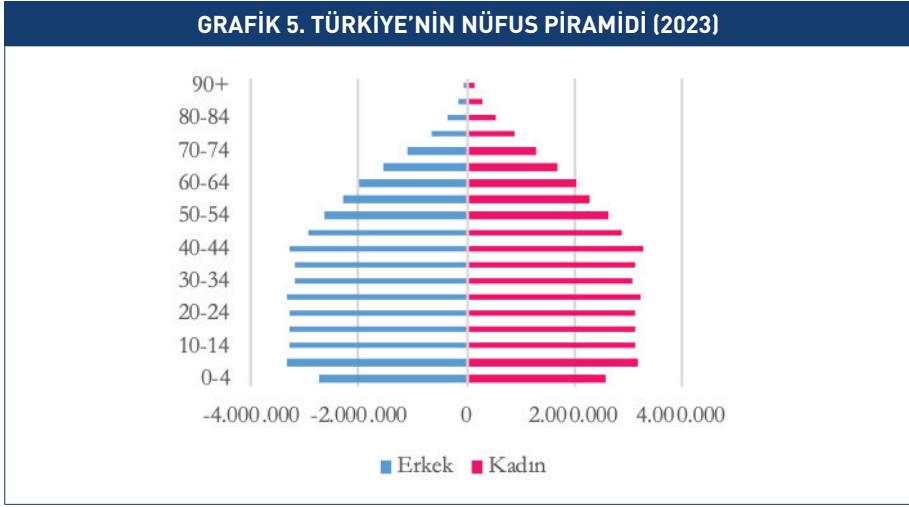
DEPREM BÖLGESİNDE AİLE VE GENÇLİK FONU'NA İHTİYACIN DEMOGRAFİK ARKA PLANI VE GENÇ NÜFUS

6 Şubat depremlerinden etkilenen on bir ilin nüfusu Türkiye'nin nüfus yapısında çok önemli bir yer tutmaktadır. Depremden önceki yıl olan 2022'de 14 milyon 13 bin 196 kişilik bir nüfus büyüklüğüne sahip olan on bir il, ülke nüfusunun yüzde 16,4'ünü meydana getirmekteydi. 2023 sonu itibarıyla ise bu illerdeki toplam nüfus 220 bin 441 kişi azalarak 13 milyon 792 bin 755'e gerilemiştir. Göçmen nüfusla birlikte 16 milyona yakın bir nüfusun ikamet ettiği on bir ilde genç nüfus oranı Türkiye'nin nüfusuna katkı yapan bir görünüm arz etmiştir. 6 Şubat depremlerinin etkisiyle genç nüfusta düşüşlerin kaynağı en temelde ölüm ve göç gibi sebeplere dayandırılabilir.

TABLO 2. DEPREM BÖLGESİNDEKİ (11 İL) NÜFUSUN DEĞİŞİMİ (2022-2023)		
İl	2022	2023
Adana	2.274.106	2.270.298
Adıyaman	635.169	604.987
Diyarbakır	1.804.880	1.818.133
Elazığ	591.497	604.411
Gaziantep	2.154.051	2.164.134
Hatay	1.686.043	1.544.640
Kahramanmaraş	1.177.436	1.116.618
Kilis	147.919	155.179
Malatya	812.580	742.725
Osmaniye	559.405	557.666
Şanlıurfa	2.170.110	2.213.964
Toplam	14.013.196	13.792.755

Kaynak: "İl, Tek Yaş ve Cinsiyete Göre Nüfus, 2007-2023 | Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2023".

Gençlerin nüfus içinde kapladıkları alan kadar yapılarının (yaş gruplarına göre oranların) nasıl olduğunu bilmek de gençlere yönelik sosyal politika uygulamalarında gerekli bir bilgidir; bu bilgi deprem bölgesi için daha fazla önemli ve gereklidir.

Kaynak: "İl, Tek Yaş ve Cinsiyete Göre Nüfus, 2007-2023 | Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2023".

Grafik 5 ve 6, Türkiye ve deprem bölgesi nüfus piramitlerinin karşılaştırılmasına olanak sağlamaktadır. Demografik dönüşüm sürecinde olan Türkiye'de doğurganlık³ ve ölüm hızlarındaki⁴ azalma ve sağlık konusundaki gelişmelerle doğuştan beklenen yaşam süresinin artması⁵ sonucunda çocuk ve gençlerin toplam nüfus içindeki oranlarının yaşlıların oranına göre düşük seyrettiği görülmektedir. Deprem bölgesinin nüfus piramidine baktığımızdaysa Türkiye geneline ait resimden farklı olarak çocuk ve gençlerin toplam nüfus içindeki oranlarının göre-

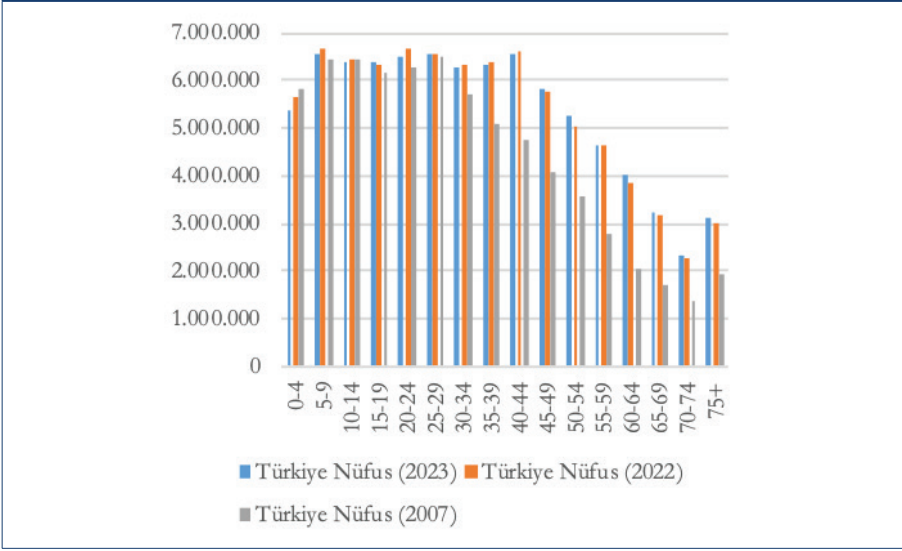
3 Türkiye'de 2023 itibarıyla toplam doğurganlık hızı 1,51 çocuktur. Bkz. "Doğum İstatistikleri, 2023", TÜİK, 15 Mayıs 2024, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-Istatistikleri-2023-53708>, (Erişim tarihi: 1 Şubat 2025).

4 Türkiye'de 2023'te kaba ölüm hızı binde 6,2 olmuştur. Bkz. "Ölüm ve Ölüm Nedeni İstatistikleri, 2023", TÜİK, 14 Haziran 2024, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Olum-ve-Olum-Nedeni-Istatistikleri-2023-53709>, (Erişim tarihi: 1 Şubat 2025).

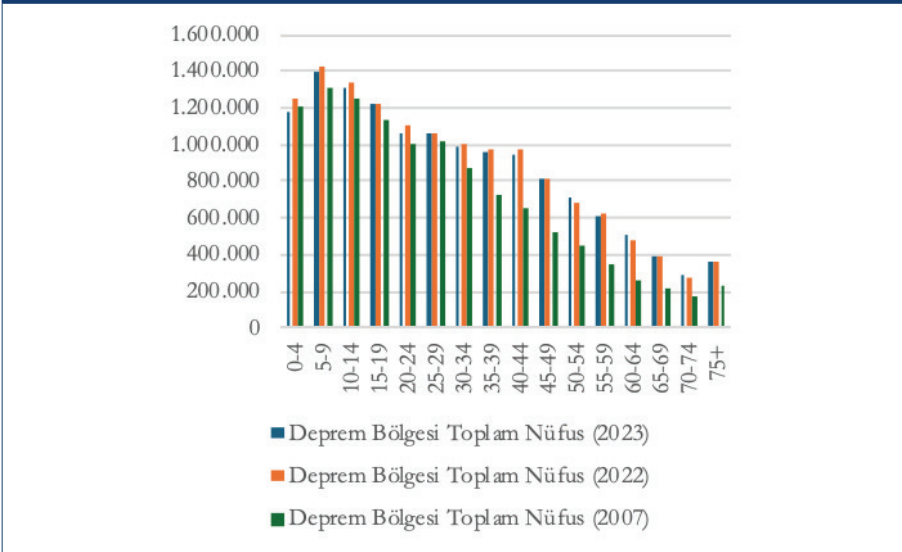
5 Türkiye'de 2024 için doğuştan beklenen yaşam süresi ortalama 77,55 iken erkekler için 74,8 yıl ve kadınlar için de 80,3 yıl olarak tahmin edilmiştir. Bkz. "Dünya Nüfus Günü, 2024", TÜİK, 9 Temmuz 2024, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2024-53680>, (Erişim tarihi: 1 Şubat 2025).

ce yüksek seyrettiği gözlemlenmektedir. Böylece Türkiye genelindeki nüfus daha çok arı kovanı piramidini andırmaktayken deprem bölgesindeki nüfus bilinen anlamda piramit özelliği taşımaktadır. Ancak her iki piramitte de 0-4 yaş grubundaki daralma ileriki yıllarda genç yaş grubundaki nüfus artışını engelleyecek bir görünüme sahiptir.

GRAFİK 7. TÜRKİYE GENELİNDE YAŞ GRUPLARINA GÖRE NÜFUS (2007-2023)

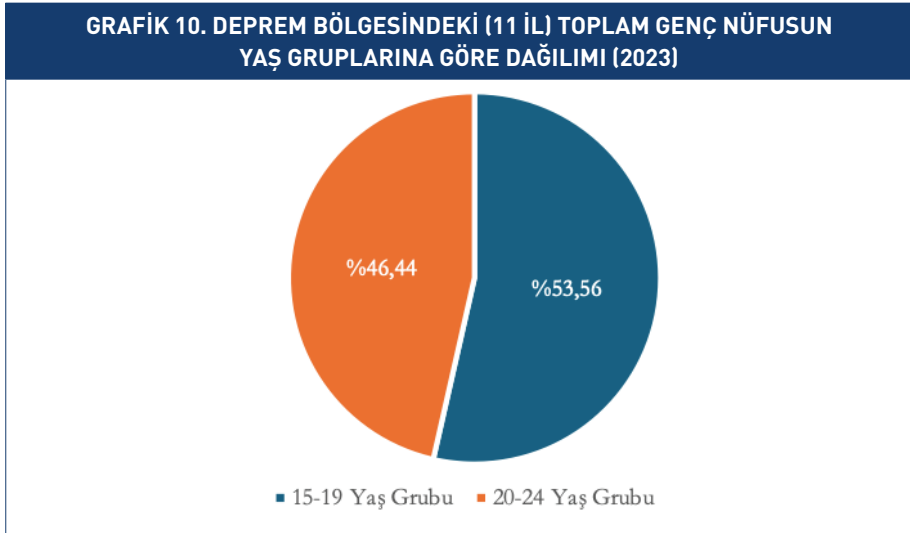
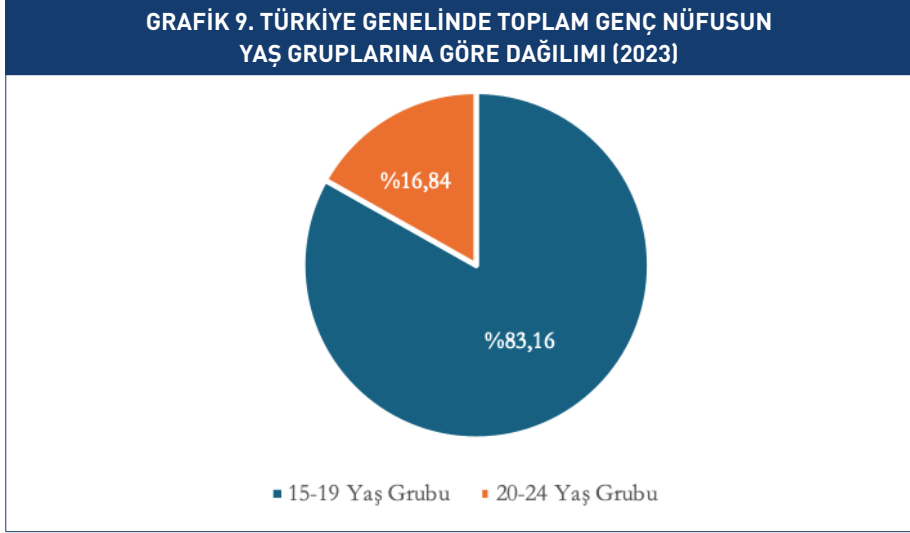
GRAFİK 8. DEPREM BÖLGESİNDE YAŞ GRUPLARINA GÖRE NÜFUS (2007-2023)

Kaynak: "İl, Tek Yaş ve Cinsiyete Göre Nüfus, 2007-2023 | Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2023".

Grafik 7 ve 8 birlikte değerlendirildiğinde Türkiye ve deprem bölgesi illeri açısından 0-4 yaş grubu nüfusun 2007 ve 2023 rakamları kıyaslandığında azalma olduğu görülmektedir. Bu durum genel olarak doğurganlık eğilimlerinin tespiti

ve bu yönde politikaların geliştirilmesinin gerekliliğini gözler önüne sermektedir. Genç nüfusun giderek azalma göstermesinin yanı sıra hem Türkiye hem de deprem bölgesi illeri özelinde 30'lu yaşlardan itibaren oransal bakımdan nüfusun artış gösterdiğinin vurgulanması gerekmektedir. Bu durum da doğurganlığın artırılmadığı bir senaryoda hem Türkiye hem de deprem bölgesi illeri açısından giderek yaşlanan bir nüfus yapısına gidişin arka planını oluşturmaktadır.

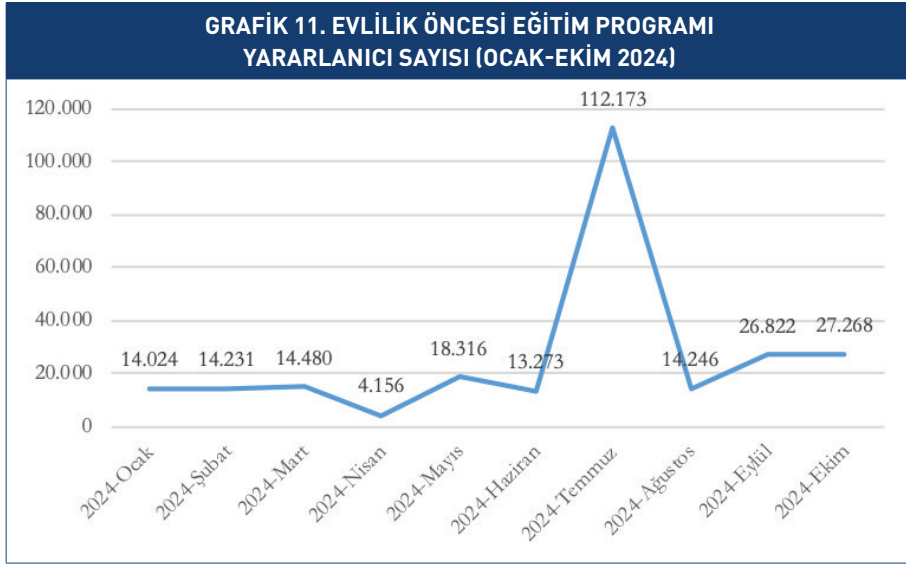

Kaynak: "İl, Tek Yaş ve Cinsiyete Göre Nüfus, 2007-2023 | Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi Sonuçları, 2023".

Gençlere yönelik sosyal politika uygulamalarında genç nüfus içindeki yaş gruplarının kapladıkları alan da dikkate alınmaktadır. Genç yaş grubu içerisinde 15-19 ve 20-24 yaş grupları birlikte değerlendirildiğinde deprem bölgesindeki genç yaş gruplarının Türkiye geneline kıyasla 20-24 yaş grubuna daha yakın oldukları görülmektedir (Grafik 9 ve 10).

DEPREM BÖLGESİNDE FON UYGULAMASI VE NÜFUS PROJEKSİYONLARINA GÖRE MUHTEMEL ÇIKTILAR

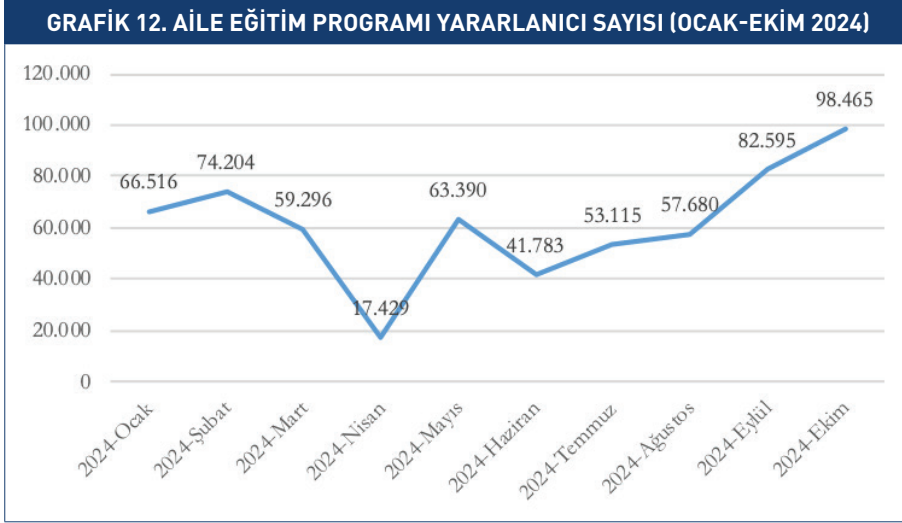
Böyle bir zeminde Aile ve Gençlik Fonu'nun varlığı önemli bir hal almaktadır. Hazine ve Maliye Bakanlığının bu fon özelinde yayımladığı 2024'ün 1 Ocak-30 Haziran aralığını kapsayan mali rapor verilerine göre Evlenecek Gençlerin Desteklenmesi Projesi kapsamında proje gideri olarak 257 milyon 950 bin lira gösterilmiştir.⁶ Bu meblağ iller özelinde zikredilmediğinden 15 Şubat 2024-13 Ocak 2025 arasında öncelikli olarak depremden etkilenen on bir il için istifa-deye sunulan fonun her bir il için ortalama kaynak dağılımı 23 milyon 450 bin lira olmaktadır.

Kaynak: "ASHB İstatistik Bülteni 2024 Ekim", ASHB, <https://www.aile.gov.tr/media/189587/ashb-istatistik-bulteni-2024-ekim.xlsx>, (Erişim tarihi: 1 Şubat 2025).

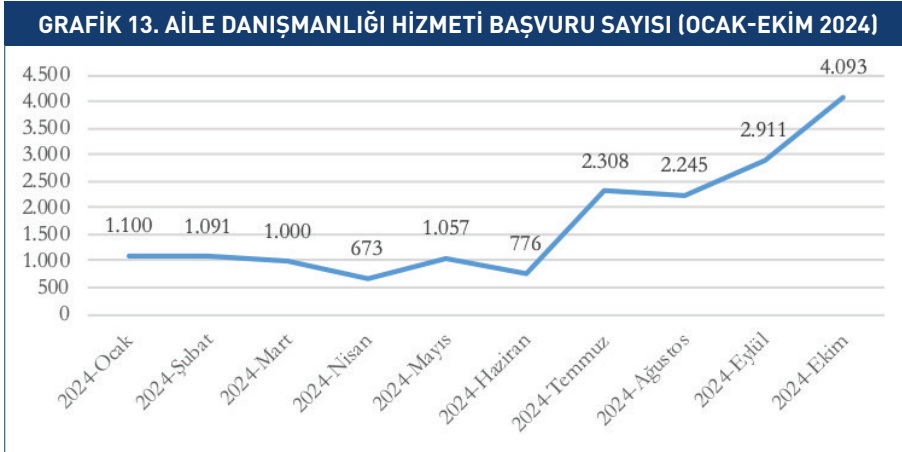
ASHB'nin aylık istatistik bültenlerinde ifade edildiği üzere Evlilik Öncesi Eğitim Programı'ndan 2024'ün Ocak-Ekim döneminde yararlananların sayısı Nisan'da azalsa da aylar içerisinde düzenli artışlarla birlikte Temmuz'da güçlü bir yükseliş göstermiştir (Grafik 11).

⁶ "Mali Raporlar", T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı Aile ve Gençlik Fonu, <https://ailegenclikfonu.hmb.gov.tr/mali-raporlar>, (Erişim tarihi: 1 Şubat 2025).

Kaynak: "ASHB İstatistik Bülteni 2024 Ekim".

Yine aynı tarih aralığında Aile Eğitim Programı kapsamında ise 2024'ün Nisan ve Haziran aylarındaki azalışların haricinde diğer aylarında artış eğilimi görülmektedir (Grafik 12).

Kaynak: "ASHB İstatistik Bülteni 2024 Ekim".

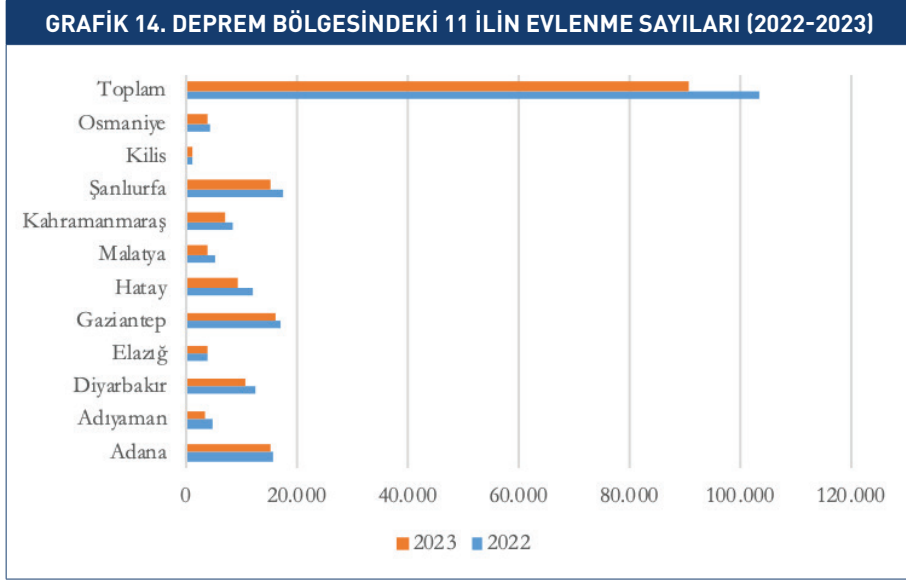
Aile danışmanlığı hizmeti verilen müracaat sayılarında da benzer şekilde Nisan, Haziran ve Ağustos aylarında azalışlar söz konusu olurken ileriki aylarda yükseliş görülmektedir (Grafik 13).

ASHB'nin dışında Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı da 2025'te deprem bölgesindeki bilhassa dört il (Adıyaman, Hatay, Kahramanmaraş ve Malatya) ve iki ilçeye (İslahiye ve Nurdağı) Toplum Yararına Programları kapsamında ilave 10 bin istihdam verileceğini bildirmiştir.⁷ Aynı zamanda bakanlığın öncülüğünde 4 Şubat 2025'te Ulusal İstihdam Stratejisi kamuoyuna ilan edilmiştir.

⁷ Orhan Onur Gemici ve Alper Şaşmaz, "Bakan Işıkhân: Deprem Bölgesindeki 4 İl ve 2 İlçeye 2025 Yılı için TYP Kapsamında 10 Bin İlave İstihdam Verilecek", Anadolu Ajansı, 13 Kasım 2024.

Öncesinde 1 Şubat 2025'te *Resmi Gazete*'de yayımlanan *Ulusal İstihdam Stratejisi (2025-2028)* belgesinde belirtildiği üzere sosyal koruma sistemi kapsamında deprem bölgesindeki iller için kısa çalışma uygulaması 7 Ağustos 2023'e ve nakdi ücret desteği de 8 Mayıs 2023'e kadar uygulanmıştır.⁸ Kamusal desteklerin dışında çok sayıda yerli ve yabancı fon kaynaklı özel teşebbüs de depremden etkilenenlere yönelik destekler sunmaktadır.

Fon bağlamında paylaşılan veriler yetersiz olmasına rağmen açık veriler bağlamında deprem bölgesindeki on bir ildeki görünümünün nüfusun bileşenleri bağlamındaki verilerle karşılaştırılması yerinde olacaktır.

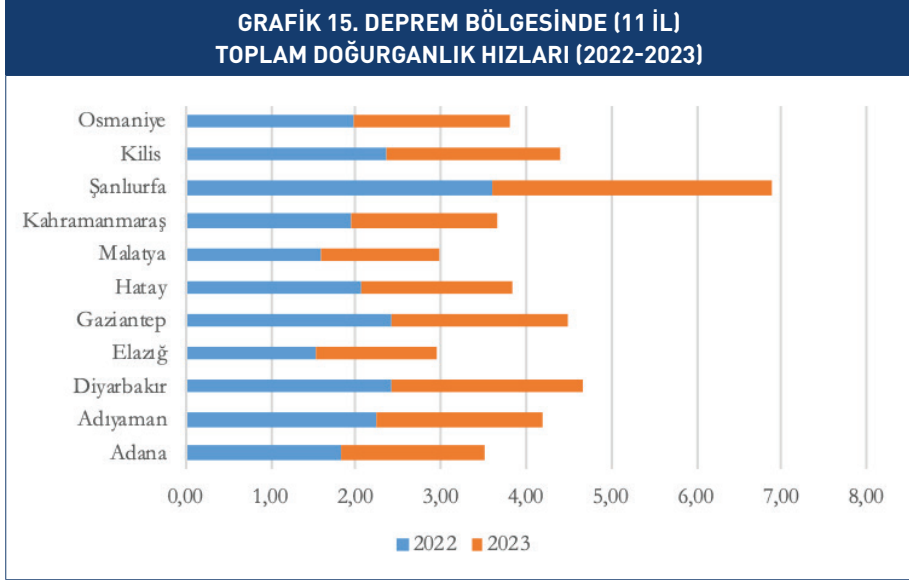
Kaynak: "İllere Göre Evlenmeler, 2001-2023 | Evlenme ve Boşanma İstatistikleri, 2023", TÜİK, 22 Şubat 2024, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Evlenme-ve-Boşanma-İstatistikleri-2023-53707>, (Erişim tarihi: 1 Şubat 2025).

Bu bağlamda deprem bölgesindeki on bir ilde evlilik sayılarında da deprem öncesi ve sonrası kıyaslandığında azalma olduğu görülmektedir. On bir il için deprem öncesinde 2022 sonu itibarıyla toplamda 103 bin 245 evlilik gerçekleşmişken depremden sonra 2023 sonu itibarıyla bu sayı 90 bin 588'e gerilemiştir. Kaç kişinin fondan deprem bölgesi özelinde faydalandığı bilinmese bile bu tablo çerçevesinde evlenmeyi teşvik edecek güçlü bir etkinin meydana gelmediği görülmektedir (Grafik 14).

Evliliğin yanı sıra ilk evlenme yaşı da doğurganlığa ve genç nüfusun gelişimine etki eden faktörlerden olmaktadır. Bu bağlamda Türkiye geneli için 2022'de ortalama ilk evlenme yaşı erkekler için 28,2 ve kadınlar için ise 25,6'dır. 2023'te ise bu yaş ortalamaları bir miktar yükselişle erkekler için 28,3 ve kadınlar için ise 25,7 olmuştur. Deprem bölgesindeki illerde ise ortalama ilk evlenme

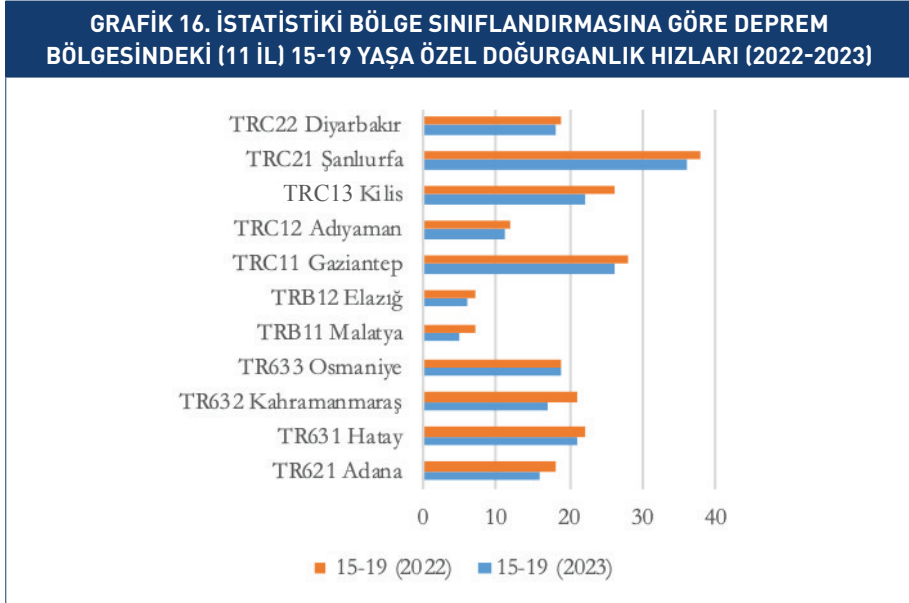
⁸ "Ulusal İstihdam Strateji (2025-2028)", T.C. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, (2025), <https://www.csgb.gov.tr/Media/y1vlqico/ulusal-istihdam-stratejisi-2025-2028-1.pdf>, (Erişim tarihi: 1 Şubat 2025).

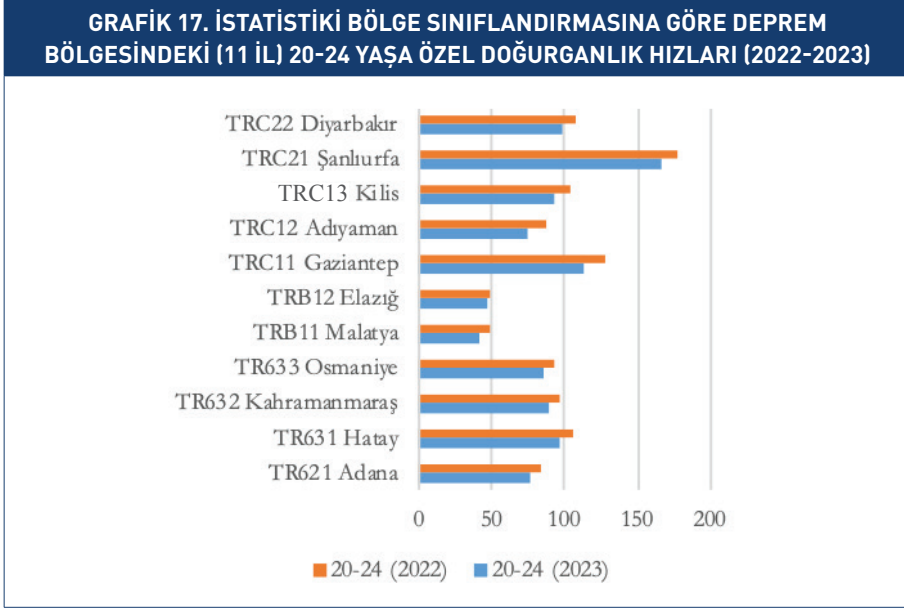
yaşlarında depremden en fazla etkilenen iller haricinde çok küçük miktarlarda artışlar söz konusudur.

Kaynak: "İllere Göre Toplam Doğurganlık Hızı, 2009-2023 | Doğum İstatistikleri, 2023", TÜİK, 15 Mayıs 2024, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-Istatistikleri-2023-53708>, (Erişim tarihi: 1 Şubat 2025).

Nüfusun bileşenlerine ilişkin bu görünüm on bir ildeki toplam doğurganlık hızlarına da etki etmektedir. Türkiye için 1,63'ten 1,51'e gerileyen toplam doğurganlık hızı deprem bölgesindeki on bir ilin hepsi için 2022 ve 2023 yıllarına ait veriler kıyaslandığında azalma göstermiştir (Grafik 15).

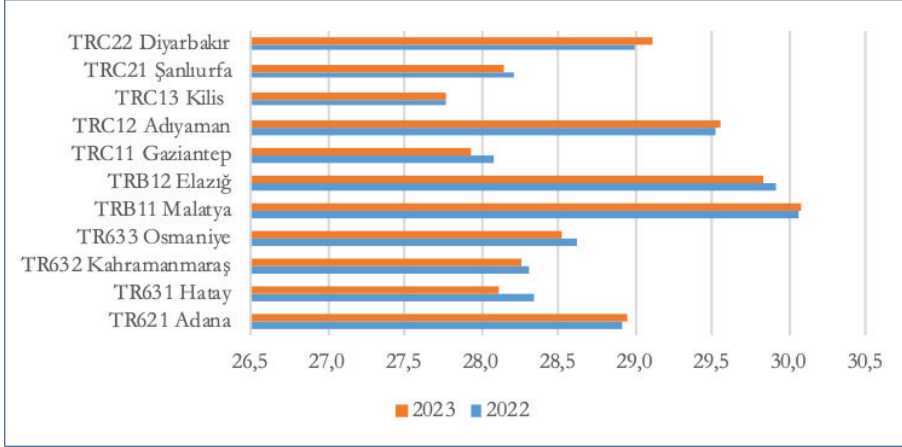

Kaynak: "İstatistikî Bölge Birimleri Sınıflamasına Göre Yaşa Özel Doğurganlık Hızı, 2009-2023 | Doğum İstatistikleri, 2023", TÜİK, 15 Mayıs 2024, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-İstatistikleri-2023-53708>, (Erişim tarihi: 1 Şubat 2025).

Yeni doğumlarda azalma eğilimi 15-24 yaş grubunda doğum yapan annelerin sayılarında da görülmektedir. Türkiye geneli için 2022'de 15-24 yaş grubundaki annelerin sayısı 257 bin 142 iken 2023'te bu sayı 229 bin 9'a gerilemiştir. İstatistikî bölge birimleri sınırlandırmasına göre yaşa özel doğurganlık hızları deprem bölgesindeki on bir il için 15-24 yaş grubundaki doğurganlık dönüşümlerini göstermektedir. Türkiye için 2022'de bin kişi başına düşecek şekilde 15-19 yaş aralığına 12 doğum düşerken 2023'te bu sayı 11'e gerilemiştir. 20-24 yaş grubunda da 67'den 61'e gerileyiş söz konusudur. Doğumların ekseriyetle 25-29 yaş grubunda yoğunlaştığı görülmektedir. Deprem bölgesindeki on bir ilde ise 15-19 ve 20-24 yaş gruplarında bin kişi başına düşen doğum sayılarında azalma görülmektedir (Grafik 16 ve 17).

GRAFİK 18. İSTATİSTİKİ BÖLGE TASNİFYİLE DEPREM BÖLGESİNDEKİ (11 İL) ANNELERİN ORTALAMA YAŞI (2022-2023)

Kaynak: "İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflamasına Göre Annenin Ortalama Yaşı, 2009-2023 | Doğum İstatistikleri, 2023", TÜİK, 15 Mayıs 2024, <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dogum-Istatistikleri-2023-53708>, (Erişim tarihi: 1 Şubat 2025).

İstatistiki bölge birimleri sınıflandırmasına göre deprem bölgesine dahil edilen on bir ilin hemen hemen her birinde annelerin ortalama yaşları 2022 ve 2023 yıllarında kıyaslandığında birbirlerine yakın seyretmiştir (Grafik 18).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu analiz Aile ve Gençlik Fonu'nun özellikle depremden etkilenen on bir ilde yaşayan genç nüfus üzerindeki etkilerini incelemektedir. Fon kapsamında yürütülen politikaların gençlerin geleceği, evlilik ve doğurganlık gibi konularda ne gibi sonuçlar meydana getirdiği incelenerek fonun etkinliği değerlendirilmektedir.

Mevcut veriler Türkiye genelinde olduğu gibi deprem bölgesinde de genç nüfusun azalma eğiliminde olduğunu göstermektedir. Ancak büyük bir felaketin yaşandığı bu bölgede depremlerin genç nüfus üzerindeki etkilerinin daha belirgin olduğu görülmektedir. Özellikle depremden daha fazla etkilenen illerde genç nüfus ve doğurganlık oranlarında daha ciddi düşüşler yaşandığı, evlenme ve anne olma yaşlarının yükseldiği tespit edilmiştir.

Fonun deprem bölgesindeki gençlere yönelik politikaları ve hizmetlerinin gençlerin geleceği üzerinde olumlu etkiler oluşturma potansiyeli vardır. Ancak fonun etkinliğini değerlendirebilmek için daha detaylı verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bağlamda şu sorulara cevapların aranması faydalı olacaktır:

- Fon kapsamında deprem bölgesi illeri ve ilçelerinde hangi politikalar ve hizmetler uygulanmıştır?
- Bu politikalar ve hizmetler gençlerin yaşamlarına nasıl etki etmiştir?
- Fonun hedeflerine ulaşmada ne kadar başarılı olduğu ölçülmekte midir?

- Fon kaynakları nasıl kullanılmıştır ve kaynakların etkinliği nasıl değerlendirilmiştir?

Fonun etkilerini daha net bir şekilde görebilmek için detaylı veri paylaşımının yapılması gerekmektedir. Bu sayede uygulanan politikaların sonuçları değerlendirilebilir, başarılı uygulamalar yaygınlaştırılabilir ve eksiklikler giderilebilir.

Fonun başta nüfus artışı açısından olmak üzere ne derece etkili olduğunu tam olarak kavrayabilmek için verilerin önemli olduğu not edilmelidir. Bu çerçevede şunlar söylenebilir:

- Birçok alanda ve hususta olması gerektiği üzere Aile ve Gençlik Fonu kapsamında da başta depremden etkilenen on bir il olmak üzere tüm süreç için veri paylaşımı düzenli, güncel ve açık bir şekilde sürdürülmelidir.
- Birçok yaş grubuna ait, iller ve hatta ilçeler özelinde detaylı verilerin paylaşılması incelikli analizlerin yapılmasını daha mümkün hale getirecek ve bu süreçler politika ve hizmetlerin karşılık bulup bulmadığını tespit etmeye imkan verecektir. Bu minvalde Aile Yılı kapsamında yapılan politikalar ve verilen desteklerin fayda-maliyet çıktıları dikkatlice hesaplanmalıdır.

Bunların yanında politika temelli belli başlı adımların detaylı ve sistematik bir şekilde ortaya koyulmasına dikkat edilmelidir. Bu çerçevede şu hususların da altı çizilmelidir:

- Depremden etkilenen on bir ilde Aile Yılı kapsamında ve Aile ve Gençlik Fonu özelinde hedeflenen amaçlara ulaşılabilmesi ve bölgedeki nüfusun diri tutulabilmesi için “ihtiyaca yönelik destekler”in verilmesi gerekmektedir. Örneğin genç yaş grubu için eğitim öğretim, sağlık ve evlilik gibi hayata atılım süreçlerine somut, denetlenebilir, ihmal, istismar ve istisnalardan uzak şekilde destekler verilerek bölge illerinden göçün önüne geçilebilir.
- Sadece evlilik ve doğurganlık gibi unsurlar değil iş gücü ve istihdam gibi süreçlerde de katkılar sağlanarak bilhassa gençlerin bölge illerindeki düzenlerini deprem öncesinden mümkün olabilecek daha iyi biçimlerde sürdürmeleri desteklenmelidir. Bu bağlamda deprem sonrasında bölgeden ayrılanların tekrar eski düzenlerine daha iyi koşullarda kavuşabilmelerinin imkanları oluşturulmalıdır. Örneğin barınma ve iş bulma gibi süreçlerde kolaylaştırıcı imkanların tesis edilmesiyle aslen deprem bölgesi illerinden olup başka şehir ya da ülkede yaşayanların proje, çalıştay ve araştırma gibi çalışmalarla kent merkezlerine ve kırsal alanlara geriye dönüşleri için gerekli tespit ve öneri çalışmalarının yapılması gerekmektedir.

CENK BEYAZ

Lisans öğrenimini Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Kamu Yönetimi Bölümü'nde 2010'da ve yüksek lisans öğrenimini Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde 2013'te tamamladı. Yine aynı bölümden 2019'da doktora derecesini alan Beyaz 2013-2020 arasında Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İİBF Sosyal Hizmet Bölümü'nde öğretim görevlisi ve 2020-2021 arasında Karadeniz Teknik Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde doktor öğretim üyesi olarak çalıştı. 2011-2012 arasında Erasmus Öğrenim Hareketliliği Programı kapsamında Hollanda'daki Groningen Üniversitesi Sosyal ve Davranış Bilimleri Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde ve 2014'te Uluslararası Yaz Okulu Programı çerçevesinde Almanya'daki Heidelberg Üniversitesi'nde Uluslararası Alman Dili ve Kültürü Okulu'nda öğrenim gördü. Halihazırda İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nde doçent olarak görev yapmaktadır. Göç, demografi, kırsal alan, etnografi, antropoloji, bilimsel araştırma teknikleri ve nitel araştırmalar gibi konularda dersler vermekte ve araştırmalar yürütmektedir.

Aile ve Gençlik Fonu'nun Deprem Bölgesine Katkısı: Genç Nüfus Üzerinden Değerlendirme

Cenk Beyaz

Bu analizde Aile ve Gençlik Fonu'nun öncelikli olarak deprem bölgesi illerinde bilhassa gençler üzerinde ne türden etkiler meydana getirdiği ele alınmaktadır. Bu amaçla öncelikle Türkiye genelindeki ve depremden etkilenen on bir ildeki genç nüfusun değişimi kıyaslamalı bir şekilde incelenmektedir. Fon kapsamında depremden etkilenen on bir ilde gerçekleştirilen politika ve hizmetler elde edilebilen veriler çerçevesinde ifade edilerek genç nüfusun geleceğine ilişkin nüfus, evlilik ve doğurganlık unsurları bağlamında değerlendirmelerde bulunmaktadır.

Analizde Türkiye'nin son yıllarda genç nüfus grubundaki daralmanın depremden etkilenen on bir ilde de ön plana çıktığı görülmüştür. Bunun yanı sıra depremin özellikle daha fazla etkide bulunduğu illerde genç nüfusta ve doğurganlıkta azalışların ve küçük miktarlarda da olsa evlenme ve anne olma yaşlarında artışların olduğu görülmektedir. Öncelikli olarak deprem bölgesindeki illerin istifadesine sunulan fonla ilgili detaylı veri paylaşımının yapılması elzemdir. Böylelikle gerçekleştirilen politika ve hizmetlerin denetlenebilmesi ve fayda maliyetinin yapılabilmesi daha mümkün ve verimli olabilecek; Aile Yılı kapsamında hedeflenen nüfusun diri tutulabilmesi ve ailenin güçlendirilmesi hususlarının karşılık bulabilmesi de gerçekleştirilebilecektir.

ANKARA • İSTANBUL • WASHINGTON D.C. • BERLİN

www.setav.org